

Ο ΜΙΧΑΗΛ ΨΕΛΛΟΣ ΩΣ ΠΗΓΗ ΤΗΣ «ΕΠΙΤΟΜΗΣ» ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

Α'

ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Μεταξὺ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων καὶ ιστορικῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον δὲν ἔχει εἰσέτι πλήρως ἐρευνηθῆ, δυνάμεθα ἀδιστακτικῶς νὰ καταλέξωμεν καὶ τὸν Ἰωάννην Ζωναρᾶν¹, τὸν συγγραφέα τῆς «Ἐπιτομῆς», περιληπτικῆς ἱστορίας ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ θανάτου Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1118).

Πολλοὶ μέχρι τοῦδε ἐμελέτησαν τὸ ἔργον τοῦτο καὶ μετ' ἀξιοζηλεύτου προσοχῆς κατέγραψαν τὰς πηγὰς ἐξ ὧν ὁ μοναχὸς τῆς ἁγίας Γλυκερίας ἠρύσθη τὰς πληροφορίας του διὰ τὴν συγγραφὴν αὐτοῦ². Οὕτως εἶναι δυνατόν, χάρις εἰς τὰς ἤδη γενομένας ἐρεῦνας, νὰ ἀναγνώσωμεν, ἐὰν τὰ κείμενα ἔχωσι διασωθῆ, καὶ σήμερον ἀκόμη τοὺς ἱστορικοὺς οὓς ὁ Ζωναρᾶς ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν ἐξιστόρησιν ὠρισμένων μέχρι τοῦ ἔτους 976 μ.Χ. γεγονότων. Διὰ τὰς ὑπολοίπους σελίδας τῆς Ἐπιτομῆς οἱ τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας ἐρευνηταί, καίτοι ὑπωπτεύθησαν, καὶ μάλιστα ὑπέδειξαν τοὺς συγγραφεῖς καὶ τὰ ἔργα, ἅτινα ἐβοήθησαν τὸν Ζωναρᾶν³, οὐδόλως ὁμως μέχρι σήμερον, ὅσον γνωρίζομεν, ἐδημοσίευσαν μελέτην τινά, ἥτις, ἔστω καὶ ἀδρομερῶς, θὰ παρέβαλλε καὶ θὰ συνέκρινε τὰ κείμενα ταῦτα πρὸς τὰ τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως. Πράγματι πάντες σχεδὸν ὅσοι ἐμελέτησαν εἴτε διεξοδικῶς εἴτε καὶ παρεμπιπτόντως τὴν Ἐπιτομήν, μετὰ βεβαιότητος ἀπεφάνθησαν ὅτι

¹ Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τούτου βλέπε. K. Krumbacher, 'Ἱστορίαν τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας (Μετάφρ. Γ. Σωτηριάδου) τόμ. Α' σ. 752 - 763. M. Heine mann, *Questiones Zonarae. Particula I.* Dresdae 1895. N. Jorga, *Medaillons d'histoire litteraire byzantine.* Byzantion II (1925) σ. 284 - 285 καὶ G. Moravcsik, *Byzantinoturcica. I. Die Byzantinischen Quellen der Geschichte der Türkvölker.* Budapest. 1942. σ. 196 - 200.

² Ἀπαρίθμησιν τῶν ἐργασιῶν τούτων βλέπε παρὰ K. Krumbacher, "Ἐνθ' ἀν. σ. 753, 757, 760 - 762 καὶ G. Moravcsik, "Ἐνθ' ἀν. σ. 196 - 200.

³ K. Krumbacher, "Ἐνθ' ἀν. σ. 757 καὶ G. Moravcsik. "Ἐνθ' ἀν. σ. 197.

αὕτη πολλὰ ὀφείλει διὰ τὰ μετὰ τὸ 976 μ.Χ. ἐξιστορούμενα γεγονότα καὶ εἰς τὸ ἱστορικὸν ἔργον Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ¹.

Γνωστὸν ὄντως τυγχάνει πόσον μεγάλη ὑπῆρξεν ἐπὶ τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς μεταγενεστέρους ἢ ἐπίδρασις τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ψελλοῦ, ἰδίᾳ δ' ἡ ἀριστοτεχνικῶς συγγραφεῖσα Χ ρ ο ν ο γ ρ α φ ί α αὐτοῦ, ἐν ἧ ὁ σύμβουλος τῶν αὐτοκρατόρων διηγεῖται γεγονότα καὶ ὁμιλεῖ διὰ ποικίλα πρόσωπα καὶ ἐποχὰς κρίσιμους τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας. Τὸ ἔργον τοῦτο εὐλόγως ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν πάντων τῶν ἀσχοληθέντων μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἵτινες ἐθεώρησαν ἑαυτοὺς ὑποχρεωμένους νὰ τὸ συμβουλευθῶσι².

Μεταξὺ τούτων συγκαταλέγεται καὶ ὁ Ἰωάννης Ζωναράς, ὅστις ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ ἔργου του προειδοποιεῖ πῶς τὸν ἀναγνώστην περὶ τούτου, παρατηρῶν ὅτι σκοπὸν προέθετο «σύντομον ἱστορίαν ἐκδεδωκέναι συνοπτικῶς διδάσκουσαν τοὺς ἐπιόντας τὸ σύγγραμμα τὰ καιριώτερα τῶν πεπραγμένων ἢ καὶ ἄλλως συμβεβηκότων τοῖς περὶ ὧν ἡ συγγραφὴ διαλέγεται»³. Ἔνεκα τούτου,

¹ K. Krumbacher. "Ενθ' ἄν. σ. 757. N. Jorga, "Ενθ' ἄν. σ. 285 καὶ G. Moravcsik. "Ενθ' ἄν. σ. 197. Ἡ συγγένεια τοῦ κεμένου τῶν δύο συγγραφέων καταφαίνεται ὅταν τις μελετήσῃ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν, γεγονός τι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οὕτως ὁ R. Schütte (Der Aufstand des Leon Tornikios im Jahre 1047. (1896) σ. 17) βεβαίῳ ὅτι αἱ περὶ τοῦ ἐπεισοδίου Λέοντος τοῦ Τορνικίου πληροφορίες τοῦ Ζωναρά ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν τοῦ Ψελλοῦ. Ὡσαύτως ὁ ἐκδότης τῆς Χρονογραφίας τοῦ Ψελλοῦ E. Renauld (Chronographie. ἐκδ. Budé. Paris 1926 - 1928) ἐν τῇ εἰσαγωγῇ (σ. LI) τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσεως γράφει διὰ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Ψελλοῦ λέγει ὅτι ὁ Ζωναράς ἰδίᾳ «lui déroba le plus de pages». Ἐν τούτοις, καίτοι πολλάκις διὰ τὴν διασάφησιν χωρίων τινῶν καὶ δὴ διὰ τὴν ταύτισιν προσώπων παραπέμπει εἰς τὴν Ἐπιτομὴν, δις μόνον σημειοῖ τὴν ἄμεσον χρῆσιν τῆς Χρονογραφίας ὑπὸ τοῦ Ζωναρά. Ἐν σ. 45 τοῦ Α' τόμου γράφει «Comparez avec Zonaras qui a fait un abrégé presque textuel» καὶ ἐν σ. 68 τοῦ αὐτοῦ τόμου «Comparez avec Zonaras III 598.4 qui en est inspiré».

² E. Renauld. "Ενθ' ἄν. σ. LI καὶ G. Moravcsik, "Ενθ' ἄν. σ. 266. Ἐκεῖ ἀναφέρονται καὶ ἄλλοι βυζαντινοὶ ἱστορικοί, οἵτινες ἐχρησιμοποίησαν τὴν Χρονογραφίαν τοῦ Ψελλοῦ. Παραδείγματά τινα τοιαύτης «λογοκλοπίας» διὰ μὲν τὸν Ν. Βρυέννιον βλέπε παρὰ G. Buckler, Anna Komnena. (1929) σ. 192 σημ. 2 διὰ δὲ τὴν Ἄνναν Κομνηνὴν παρὰ B. Leib, Anne Komnene. Alexiade. Paris 1937 - 1945 ἐν Τόμῳ Α' σελ. XLI καὶ Β' σ. 39. Περὶ τοῦ ζητήματος τῆς φιλολογικῆς «λογοκλοπίας» παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς συγγραφεῦσι βλέπε ὅσα ὀλίγα γράφει ἡ G. Buckler, "Ενθ' ἄν. σ. 191.

³ Ζωναρᾶ, Ἐπιτομή. Α' σ. 4.13 - 16 ἔκδ. Teubner ὑπὸ L. Dindorf. Πᾶσαι αἱ περαιτέρω παραπομπαὶ γίνονται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐν ᾗ αἱ εἰς τὸν Ψελλὸν παραπομπαὶ γίνονται εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν ἔκδοσιν τοῦ E. Renauld. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς εἰς τὰς παραπομπὰς διὰ μὲν τὸν Ζωναράν δηλοῖ τὴν σελίδα, διὰ δὲ τὸν Ψελλὸν τὸ κεφάλαιον, οἱ ἐπόμενοι τούτου μετὰ τὴν κάτω στιγμὴν ἀριθμοὶ δηλοῦσι τοὺς στίχους.

συνεχίζει, «ἐκ πολλῶν βίβλων τὰς ἱστορίας ἐρανισάμενος, ἐν γε πολλοῖς ταῖς τῶν συγγραφέων ἐκείνων χρησαίμην ἂν συνθήκαις καὶ φράσεσιν, ἐν ὅσοις δ' ἂν αὐτὸς παρωδήσω ἢ παραφράσω, πρὸς τὸν ἐκείνων χαρακτήρα τὴν ἰδέαν τοῦ λόγου μοι μεθαρμόσομαι, ἵνα μὴ ἀσύμφωνος αὐτῇ ἑαυτῇ δοκῆ ἡ γραφή»¹.

Ἡ παροῦσα μικρὰ μελέτη σκοπὸν ἔχει νὰ ὑποδείξῃ τὴν σχέσιν καὶ τὴν ἐξάρτησιν τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως ἀπὸ τῆς Χρονογραφίας τοῦ Ψελλοῦ. Πρὸς τοῦτο δι' ἐκτενῆ ἀποσπάσματα τῆς Ἐπιτομῆς θὰ παραπέμψωμεν ἐπακριβῶς εἰς τὰ ἀντίστοιχα τῆς Χρονογραφίας, ἐν ᾧ διὰ τινὰ ἐξ αὐτῶν θὰ ἀναδημοσιεύσωμεν ἀμρότερα τὰ κείμενα, ἵνα ὁ ἀναγνώστης ἀντιληφθῆ μέχρι ποίου βαθμοῦ ὁ εἰς συγγραφεὺς συνέβαλεν εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ ἄλλου.

Πάντως ὁ Ζωναρᾶς δὲν ἀντιγράφει δουλικῶς τὸν Ψελλόν², ἀλλὰ συντέμνει καὶ ἀπλοποιεῖ τὸ κείμενον τούτου, ἄλλοτε μὲν προθέτων ἀρνούμενος καὶ ἐξ ἄλλων συγγραφέων πληροφορίας καὶ ὀνόματα παραλείφνεντα ὑπὸ τοῦ «ὑπάτου τῶν φιλοσόφων», ἄλλοτε δὲ παραλείπων ἐκ τοῦ κειμένου αὐτοῦ πολλά, κρίνων ταῦτα ἐπουσιώδη.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Β' *

Z. 103. 26-29. Οὕτως οὖν τῶν τῆδε μεταστὰς ὁ Τζιμισκῆς Ἰωάννης καταλείπει τὴν βασιλείαν τοῖς κληρονόμοις αὐτῆς τῷ Βασιλείῳ δηλαδὴ καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ τοῖς υἱέσι τοῦ Ρωμανοῦ...

Z. 104. 19-25. ...ἠνείχετο δὲ ὁ Βασίλειος μήπω πεπορθῶς ἑαυτῷ, καὶ οἷον παιδοτριβῆ τῷ παρακοιμωμένῳ προσεῖχε καὶ ἑαυτὸν ἐρῶθύμιζε πρὸς τὴν ἐκείνου τῶν δημοσίων πραγμάτων μεταχειρίσιν καὶ διοίκησιν, ὡς ἄν... καὶ αὐτὸς τὰ περὶ τοὺς στρατιωτικούς καταλόγους καὶ τὰ τῆς πολιτικῆς εὐνομίας μεταχειρίσεται.

Z. 104. 25-28. ἦν γὰρ τὸ ἦθος

Ψ. 1. 1-5. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Τζιμισκῆς... (3-5) οὕτω καταλύει τὸν βίον· περιίσταται δὲ καθαῶς ἡ βασιλεία εἰς τε Βασίλειον καὶ Κωνσταντῖνον τοὺς τοῦ Ρωμανοῦ παῖδας.

Ψ. 3. 4-6, 17-18. Οὐκ εἶχε δὲ θαρρεῖν ἑαυτῷ, οὐδέπω πείραν εἰληφότι οὔτε τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων οὔτε τῆς πολιτικῆς εὐνομίας· διὰ ταῦτα πρὸς τὸν παρακοιμώμενον ἀπείδε Βασίλειον... (17-18) Διὰ ταῦτα καὶ ὁ Βασίλειος τὸν ὄγκον αὐτῷ τῆς ἀρχῆς ἀναθέμενος, αὐτὸς πρὸς τὴν ἐκείνου ἐπαιδοτριβεῖτο σπουδῆν.

Ψ. 2. 2-6. ὁ μὲν γὰρ Βασίλειος...

¹ Ζωναρᾶ, Ἔνθ' ἄν. Α' σ. 5.32-6,6.

² K. Krumbacher, Ἔνθ' ἄν. σ. 753.

* Τὰ κατωτέρω ἀποσπάσματα τῆς «Ἐπιτομῆς» εὐρίσκονται εἰς τὸν Δ' τόμον τῆς ἐκδόσεως Dindorf.

ἐγρηγορῶς καὶ δραστήριος, ἀλλ' οὐκ ἀναιμένος κατὰ τὸν ἀδελφὸν καὶ περὶ τὸν ἄργον βίον ἐσχολακῶς.

Z. 114. 23-115.4. Ἄλλ' οὐπω τῶν οἰκείων... παρὰ τοῦ βασιλέως ὑποκλαπεῖς.

Z. 115. 8-17. ὁ δὲ ἀλλοιότερος ἦν ἢ τὸ πρότερον· σοβαρὸς τε γὰρ ἐγεγόνει καὶ τὸ ἦθος ὑποκαθήμενος καὶ πάντας ὑπώπτευε, καὶ τὴν ὀργὴν ἐτύγγανεν ἀπαραίτητος, καὶ οὐ τοῖς ἄλλοις μόνον τὸ σοβαρὸν ἐπεδείκνυτο, ἀλλὰ μὴν καὶ τῷ παρακοιμωμένῳ αὐτῷ, ἥχθητό τε τάνδρῳ καὶ εἰς ἑαυτὸν ἔσπευδε μετενεγκεῖν τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν, καὶ μέντοι καὶ μεθίστησι τῆς τῶν κοινῶν οἰκονομίας αὐτόν,... ὑπερόριον τίθησι.

Z. 115. 23-25. ὅθεν ἐκεῖνος διὰ ταῦτα νέφει περισχεθεῖς ἀθυμίας παρεῖτο τὰ μέλη καὶ ἔμπρους ὄπτο νεκρὸς, καὶ βραχὺ τι διαλιπὼν οἰκτρῶς τὸν βίον ἐξέλιπεν.

Z. 115. 25-116. 8. Ὁ δὲ τότε πρῶτον... οἷς συνεστρέφετο.

Z. 116. 16-24. Ὁ δὲ τῷ τε γήρα τραυχόμενος ἤδη καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἰλιγγιάσας σπένδεται καὶ πρόσεισι τῷ κρατοῦντι· κάκεινος ὑπὸ σκηνὴν καθῆστο βασιλείον, καὶ ὁ Σκληρὸς βάδην ἦε πρὸς τὴν σκηνὴν, ὑπερειδόμενος ἑκατέρωθεν, τὸ μὲν τι διὰ τὸ γῆρας, τὸ δὲ διὰ τὸν ὄγκον τοῦ σώματος· ἦν γὰρ εὐμεγέθης· ὅτε καὶ τὸ ἀδόκιμον εἶπεν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος

ἐγρηγορῶς αἰεὶ καὶ σύννους ἐδείκνυτο καὶ πεφροντικῶς, ὁ δὲ γε Κωνσταντῖνος ἀναιμένος τοῖς πᾶσιν ὄπτο, θαθύμως τε τῆς ζωῆς ἔχων καὶ περὶ τὸν ἄβρον βίον ἐσπουδακῶς.

Ψ. 16. 10-24. Ὡς δ' οὐ πολὺ... τοῦ τῷ τυράνῳ οἰνοχοοῦντος.

Ψ. 18. 1-5, 19. 1-20. Ἐντεῦθεν ἕτερος ἀνθ' ἑτέρου ὁ βασιλεὺς γίνεται... (3-5) ἔμποτος οὖν εἰς πάντας ὄπτο καὶ σοβαρὸς τὴν ὄφρυν, τὰς τε φρένας ὑποκαθήμενος καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι δύσοργος καὶ βαρῦμηνις... (19. 1-5) Οὐκ ἔτι οὖν οὐδὲ παραχωρεῖν τῆς τοῦ κοινῆς διοικήσεως τῷ παρακοιμωμένῳ Βασιλείῳ ἐβούλετο, ἀλλ' ἥχθητό τε αὐτῷ... (16) καὶ μεθίστησιν ἀθρόως τῆς διοικήσεως τὸν παρακοιμώμενον... (19-20) εἰς γὰρ ναῦν ἐμβιβάσας, ὑπερόριον ἐποίησατο.

Ψ. 21. 1-2, 5-8. ὁ παρακοιμώμενος... ἀθυμίας τε ἐνεπίμπλατο... (5-8) καὶ νέφους τὴν κεφαλὴν πληρωθεῖς... καὶ τὰ μέλη παραλυθεῖς καὶ νεκρὸς ἔμψυχος γεγονῶς, μετὰ βραχὺ καὶ αὐτὴν ἀπέρηξεν τὴν ψυχὴν...

Ψ. 22. 1-18. Ὁ δὲ βασιλεὺς... ὧν ἐκεῖνος ἐφρόντιζεν.

Ψ. 26. 10-11, 27. 4-5, 7-11. καὶ τὰ μέλλοντα πρὸς ταῦτα εἰκάσας, πρὸς ἑαυτὸν τε ἀπιδῶν, τῷ γήρα καταπονούμενον... (27. 4-5) ὁ μὲν οὖν ὑπὸ βασιλικῆς καθῆστο σκηνῆς, τὸν δὲ Σκληρὸν πόρρωθεν... (7-11) βάδην μετακομίζοντες· ὁ δὲ, ἄτε δὴ εὐμεγέθης, ἤδη δὲ καὶ γεγηρακῶς, προσῆει χειραγωγούμενος ἑκατέρωθεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς... τοῦτο δὴ

λέγεται· «ὄν ἐδεδοίkein προσάγεται
μοι χειραγωγούμενος».

Z. 116. 26 - 117.5. ἐγγίσαντος δὲ...
ἐκ τῆς αὐτῆς κύλικος.

Z. 119. 30 - 120. 5. τῷ χρόνῳ
γάρ... καὶ τὸ θέλημα ἑαυτοῦ.

Z. 120. 7 - 11. Ὅθεν ἄνδρας ἀπο-
λεξάμενος ἑαυτῷ οὔτε τῷ γένει οὔτε
μέντοι ἐν λόγῳ τὸ ἐπίσημον ἔχοντας
ἐκείνοις τὰς τε βασιλείους ἐπιστολάς
ἐνεχείρισε καὶ ἐκοινωνεῖ τῶν βουλευ-
μάτων, καὶ αὐτὸς ἐκείνοις ἀφελῶς
τὰς γραφὰς ὡς ἔτυχεν ὑπηγόρευεν.

Z. 120. 12 - 26. ἀλλὰ καὶ τοῖς τα-
μείοις ἀποφράξας τὰς διεξόδους χρη-
μάτων ταῦτα πλήρη πεποίηκε. φασὶ
γούν ἐς εἴκοσι μυριάδας ταλάντων
χρυσοῦ ἐναποτεθησαυρίσθαι αὐτῷ.
τὸν γὰρ ἄλλον χρηματισμὸν οὐκ ἄν
τις ὑπ' ἀριθμὸν δύναιτο ἀγαγεῖν, ὅς
τῶν ταμείων αὐτῷ πληρωθέντων ὑπὸ
γῆν τὰ λοιπὰ ἐθησαύρισεν, ἔλικας ὀ-
ρύξας λαβυρινθώδεις. καὶ ὑπερχειλῆ
μὲν ἦσαν λίθων πολυτελῶν, τῶν τε
ἄλλων καὶ τῶν λευκῶν, οἷς ἰδιάζουσα
κλῆσις οἱ μάργαροι, τὰ κιβώτια. τῷ
δὲ εἰς χρῆσιν οὐκ ἦσαν. ἀλλὰ βραχεῖς
τινες αὐτῷ τὴν πορφύραν ἐκόσμουον,
ἵν' ἔχοι τοῦπίσημον ἥπερ ἐν προόδοις
ἐκέχρητο, καὶ ὅτ' ἐχηματίζει πρέσβεσι
καὶ ὅτε τινὰ ἄλλην δημοτελῆ ἐτέλει
πανηγύριν. οἱ δ' ἄλλοι τοῖς ταμείοις
ἐναποκειμένοι ἄχθος ἦσαν ἐτώσιον.

τὸ δημῶδες καὶ κοινὸν ἀνεφθέγγατο
«Ἰδοὺ ὄν ἐδεδοίkein, οὗτος χειραγω-
γούμενος [κέτης μου πρόσεισιν]».

Ψ. 27. 12 - 20, 28. 1 - 7. Ὁ μὲν
οὖν... ὑπέδου τὴν στέγην (28. 1 - 7).
Καὶ ὁ βασιλεὺς εὐθύς... καὶ κοινοῦ
μετεῖχον κρατῆρος.

Ψ. 30. 2 - 7. Οὗτος γάρ... ἐτύγγανε.

Ψ. 30. 7 - 16. καὶ τινα λογάδα πε-
ρὶ αὐτὸν πεποικῶς ἀνδρῶν οὔτε τὴν
γνώμην λαμπρῶν, οὔτε μὴν ἐπισή-
μων τὸ γένος, οὔτε τὰ ἐς λόγους ἐς
τὸ ἄγαν πεπαιδευμένων, τούτοις καὶ
τὰς βασιλείους ἐπιστολάς ἐνεχείρισε,
καὶ τῶν ἀπορρήτων κοινωνῶν διετέ-
λει... (13) ἀφελῆς... (14 - 16) τὰ γούν
ἐπιόντα τῇ γλώττῃ ῥήματα συνείρων
τοῖς γράφουσιν ὑπηγόρευε.

Ψ. 31. 3 - 25. Ἄλλὰ καὶ τὰς ἐξ-
αγωγὰς τῶν διδομένων ἀποφράξας
χρημάτων... (6 - 8) ἐς γὰρ μυριάδας
εἴκοσι ταλάντων ἔμπλεω τὰ τῶν ἀνα-
κτόρων ταμεῖα πεποίηκε. τὸν δὲ λοι-
πὸν χρηματισμὸν τίς ἂν εὐπορήσοι
τῷ λόγῳ συναγαγεῖν... (14 - 20). Καὶ
ἐπεὶ δὴ οὐκ ἤρκεσαν αὐτῷ αἱ τῶν
κατεσκευασμένων οἰκῶν ὑποδοχαί, ὑ-
πογείους ὀρύξας ἔλικας κατὰ τὰς τῶν
Αἰγυπτίων σύριγγας, ἐν αὐτοῖς οὐκ
ὀλίγα... ἐταμειύσατο. Ἀπέλανε δὲ οὐ-
δενός, ἀλλ' οἱ πλείους τῶν λίθων
τῶν τε λευκοτάτων οὐς μαργαρίτας
φαμέν, καὶ τῶν διαφόροις ἀποστιλβόν-
των τοῖς χρώμασιν... (22 - 23) κατὰ
γῆς ἐρριμμένοι ἐτύγγανον. Ὁ δὲ πορ-
φυρὰν ἐσθῆτα... (24 - 25) μαργαρίσι
τισὶ τὸ ἐπίσημον ἔχουσαν, τὰς τε
προόδους ἐποιεῖτο καὶ τοῖς τέλεσιν
ἐχηματίζεν.

Z. 120. 26 - 121. 2. Ἦν δ' ἐν μὲν πολέμων... τὸ ἦθος αὐτοῖς.

Z. 125. 8 - 12. τὴν ζωὴν ἐκλιπών, ζήσας μὲν καὶ βασιλεύσας χρόνους ἑβδομήκοντα ἐπὶ δυσίαν, αὐταρχήσας δὲ ἐπὶ πενήκοντα καὶ πρὸς ἔτεσι· τοὺς γὰρ ἄλλους συνεβασίλευσε τῷ πατρὶ, εἶτα τῷ Φωκῆ, καὶ μετ' ἐκείνον τῷ Τζιμισκῆ.

Ψ. 34. 1 - 16. Ἀπεμέριζε δέ... ταχὺ μετεβάλλετο.

Ψ. 37. 2 - 8. Ἀπὸ μὲν γὰρ γεννήσεως ἄχρις εἰκοστοῦ χρόνου τῆς ἡλικίας αὐτοῦ τῷ τε πατρὶ καὶ τῷ Φωκῆ Νικηφόρῳ καὶ τῷ μετ' ἐκείνον Ἰωάννῃ Τζιμισκῆ συνεβασίλευσεν ὑποκείμενος, εἶτα δὴ δύο πρὸς τοὺς πενήκοντα ἔτεσι τὴν αὐτοκράτορα ἔσχεν ἀρχήν. Ἐβδομηκοστὸν οὖν καὶ δευτέρον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων μετὰλλάττει τὸν βίον.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Η΄

Z. 125. 13 - 32. Τέθνηκε μὲν οὖν... ἀξιώμασι.

Z. 125. 32 - 126, 10. τοὺς δ' ὑπεκόους καὶ ἐκ ψιλῆς ὑπονοίας ἐκόλαζε, καὶ διαβολαῖς ὁραδίως ὑπέιχε τὸ οὖς, καὶ πρὸς θυμὸν ὑπῆρχεν ὀξύροπος, οὐ κατὰ τὸν ἀδελφὸν δ' ἐμηνία, οὐδ' ἐνέμενε τῇ ὀργῇ, ἀλλὰ ὁῶν εἰς τὴν ἀντίρροπον διάθεσιν μετετίθετο καὶ ἠνιάτο κακῶς τινα διαθέμενος· πολλοὺς δὲ τιμωρούμενος τοῦ φωτὸς ἐστέρει τοὺς πλείονας, ἐκκόπτων σφίσι τὰ ὄμματα καὶ κουφοτέραν τῶν ἄλλων ταύτην τὴν κόλασιν ἔκρινε, καὶ ταύτη ἐκέρχρητο μάλλον, ὡς ἀπράκτους ποιούση τοὺς καταδικαζομένους αὐτῇ.

Z. 126. 10 - 18 Γυναικὶ δὲ νέος ὢν συζυγεῖς Ἑλένη τῇ θυγατρὶ Ἀλυπίου, ἀνδρὸς τῶν ὑπὲρ λίαν τότε τυγχάνοντος, τρία ἔξ ἐκείνης ἔσχε θυγάτρια, καὶ τὴν μὲν θανάτῳ ἀπέβαλεν, αἱ δὲ παῖδες αὐτῷ ἐν τοῖς βασι-

Ψ. 1. 2. 2 - 8. Τελευτήσαντος Βασιλείου... ἀξιώμασι ἀνείργε καὶ δωρεαῖς.

Ψ. 2. 11 - 12, 30 - 31, 36 - 37, 15 - 16, 21 - 23. Ὁξύροπος εἰ καὶ τις ἄλλος ἦν, θυμοῦ τε ἠτιων, καὶ πρὸς πᾶσαν ἀκοὴν εὐπαράδεκτος... (30 - 31) τὴν δὲ ὀργὴν οὐκ ἔμμονον εἶχεν, ὥσπερ ὁ ἀδελφὸς Βασίλειος, ἀλλὰ ταχὺ μετεβάλλετο... (36 - 37) ἠνιάτο καὶ τὸν τετιμωρημένον συμπαθῶς ἠγκαλίζετο... (12 - 13) μάλιστα δὲ πάντων... (15 - 16) εὐθύς σιδήρῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὀρυττόμενος... (21 - 23) ἐδόκει δὲ αὐτῷ καὶ ἡ τοιαύτη βάσανος κουφοτάτη τῶν ἄλλων· διότι δὲ τοὺς τιμωρουμένους ἀπράκτους ἐποιεῖ, ταύτη μάλλον ἐχρήτο.

Ψ. 4. 1, 3 - 9, 5. 1, 4 - 5, 21, 14, 17 - 19. Οὗτος ὁ βασιλεὺς νέαν ἔτι ἄγων τὴν ἡλικίαν... (3 - 9) ἄγεται γυναῖκα ἑαυτῷ... Ἑλένην ὄνομα, θυγατέρα Ἀλυπίου ἐκείνου τοῦ πάνυ, τῷ τότε χρόνῳ πρωτεύοντος... καὶ τίκει

λείοις ἦσαν τρεφόμενοι. ὧν ἡ μὲν πρεσβυτέρα Εὐδοκία λοιμικῶ τὸ κάλλος λωβηθεῖσα νοσήματι, θελήματι τῷ Θεῷ καθιέρωτο· αἱ δέ γε λοιπαὶ ἦσαν παρὰ τῷ πατρὶ αὐταρχήσαντι, μηδέν τι περὶ αὐτῶν πατρὶ προσήκον λογισαμένω.

Z. 127. 13 - 16. Ἦδη δ' ἐς γῆρας ἔλασας ὁ αὐτοκράτωρ βαθύ, καὶ τῷ ἔκ τούτου μαρασμῷ καὶ νόσον τινὰ συνεισπεσοῦσαν τῷ σώματι ἐσηκῶς, περὶ τοῦ διαδεχομένου τὸ κράτος ἐσκέπτετο.

Z. 127. 23 - 27. καὶ τινὰ τῶν ἐν τέλει ἄνδρα εὐγενέτην τε τὰ ἐξ αἵματος καὶ ἀνηγμένον εἰς τὴν τοῦ ἐπάρχου ἀρχὴν αἴρει πρὸς τὴν διαδοχὴν καὶ πρὸς κῆδος τῶν θυγατέρων μιᾶς. Ἄλλ' εἶχέ τι πρὸς ἔκβασιν ἢ αἴρεσις πρόσαντες.

Z. 127. 30 - 128, 7. σκίπτεται κατὰ τοῦ ἀνθρώπου χόλον καὶ τοῦτον ἐπαχθῆ τε καὶ βίαιον, καὶ στέλλει τοὺς ἐκεῖνον μὲν ἐπὶ κολάσει ἀπάξοντας, τῇ δ' αὐτῷ συνοικουσίῃ κεροῦντας τὴν τρίχα καὶ ἐφ' ἐτέραν ζωὴν μεταστήσοντας. Ἡ δὲ τὸ σκηνοφυετόν ἀγνοήσασα ἐτοιμῶς ἑαυτὴν παρέσχε πρὸς τὴν τοῦ βίου ἀπαλλαγὴν· ἡ μὲν οὖν τὴν κόμην τε ἀπετμήθη καὶ μέλανα μετημφίαστο. ὁ δὲ

τῷ βασιλεῖ θυγατέρας τρεῖς, ἐφ' αἷς μεταλλάττει τὸν βίον· ἡ μὲν οὖν ἀπῆλθε τὸν δεδομένον χρόνον πληρώσασα, αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς βασιλείοις αὐτοῖς... ἤξιοῦντο καὶ ἀνατροφῆς... (5. 1). Τούτων δὴ τῶν θυγατέρων ἡ μὲν πρεσβυτέρα... (4 - 5) διέφθαρτο... λοιμικῶ ταύτην κατασχόντος νοσήματος... (21) ἄξιοι τὸν πατέρα καθοσιῶσαι αὐτὴν τῷ Θεῷ.. (14) ἀλλ' οὐδὲ οὗτος... συνετώτερον περὶ αὐτῶν ἐβουλεύσατο... (17 - 19) ἀλλ' αὐτὴ μὲν καὶ ἡ τρίτη τῶν ἀδελφῶν ἐστεργον τὰ δόξαντα τῷ θεῷ καὶ τῷ πατρὶ, καὶ οὐδέν τι πλεόν περιειργάζοντο.

Ψ. 9. 8 - 9, 11 - 12. καὶ τὸν ἀναγκαῖον τῆς φύσεως μαρασμὸν τὸ γῆρας αὐτῷ ἐπήνεγκεν... (11 - 12) περὶ τοῦ διαδεχομένου τὸ κράτος διηρουνᾶτο.

Ψ. 10. 1 - 4, 6 - 8. Ἦν δέ τις ἀνήρ... τὰ πρῶτα μὲν τῆς συγκλήτου καὶ ἐς τὸ τοῦ ἐπάρχου ἀξίωμα ἀναχθεῖς... γυναῖκα δὲ γήμας... (6 - 8) τὸ δ' ἐπὶ τῇ γυναικί... ἔχων τι ἀπὸ τούτου... πρόσαντες.

Ψ. 10. 15 - 26. σκίπτεται μὲν κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ὀργὴν βαρυτάτην καὶ ἀπαραίτητον, καὶ πέμπει τοὺς ἐκεῖνον μὲν δεινῶς τιμωρήσοντας, ἐκείνην δὲ τῆς κοσμικῆς ζωῆς ἀποσπᾶσοντας· ἡ δὲ οὐκ εἰδυῖα τὸ ἀπόρητον τοῦ βουλευματος, οὐδὲ τὸ προσωπεῖον γνωρίσασα τῆς ὀργῆς, εὐθὺς ἑαυτὴν πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ἐπιδίδωσι. Καὶ ἡ μὲν τὰς τε τρίχας ἀποτμηθεῖσα καὶ ἐσθῆτα μεταμφιεσαμέ-

μετήχθη πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ ἡ δευτέρα τῶν θυγατέρων τοῦ Κωνσταντίνου συζεύγνυται αὐτῷ πρὸς συμβίωσιν.

Z. 128. 10 - 11. Ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντίνος τρεῖς ἐπιβιούς ἡμέρας τῇ συνοικήσει αὐτῶν ἀπέτισε τὸ χρεῶν.

νη τὴν μέλαιναν... ὁ δέ... ἐπὶ τὰ βασίλεια πρὸς τὸ τοῦ βασιλέως κῆδος ἀναλαμβάνεται· καὶ ἡ καλλίστη τῶν τοῦ Κωνσταντίνου θυγατέρων... εἰς συμβίωσιν ἄγεται...

Ψ. 10. 26. Ὁ δέ γε πατήρ, τοσοῦτον ἐπιζήσας ὅσον αἰσθέσθαι τῆς συνοικήσεως, μεταλλάττει τὸν βίον.

ΡΩΜΑΝΟΣ Γ'

Z. 130. 13 - 19. ὁ δέ, καίτοι πολλῶν καὶ στρατηγίαις ἐπιφανῶν ἀποτροπόντων αὐτῷ τὴν εἰς τὰ πρόσω φορὰν ὡς ἀσύμφορον καὶ σπείσασθαι συμβουλευόντων, οὐκ ἀνείργετο τῆς ὁρμῆς, ἀλλὰ ῥᾶον κρατήσας τῶν Ἀγαρηνῶν ἐφανταίετο, καὶ τοῦτο κατωρθωκῶς μέγα τι καὶ ὑπέρογκον ᾔετο ἑαυτῷ περιποιήσασθαι σεμνολόγημα.

Z. 130. 20 - 22. Ἄραβες δέ, αὐτόσκευοί τινες ἄνθρωποι καὶ τολμηταὶ κέλητες, ἐφ' ἵππων ὠκυπόδων γυμνοὶ ἐκατέρωθεν ἐλόχων τοῦ χάρακος.

Z. 130. 28 - 131. 1. ἄθροον ἀπὸ τῶν μετεώρων ἐξωρημηκότες καὶ βαρβαρικὸν ἀλαλάξαντες, καὶ πλήθους φαντασίαν ἀπεργασάμενοι τῷ μὴ συνασπισμὸν τηρεῖν, ἀλλὰ διεσπασμένως ἐκτρέχειν καὶ ἐπιέναι ἀσυντάκτως τῷ χάρακι, ἐκδειματοῦσιν ἅπαν τὸ στρατιωτικὸν καὶ εἰς φυγὴν τρέπουσι.

Z. 131. 1 - 6. καὶ κἂν ἐάλω καὶ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτός, τῆς περὶ αὐτὸν

Ψ. 7. 18 - 22. Ἄλλὰ καὶ τῶν τὰ πρῶτα τοῦ στρατοῦ λαχόντων ἀποτροπομένων αὐτῷ τὴν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἐπέλευσιν καὶ πολλὰ περὶ τούτων καταδειμαίνοντων, ὁ δέ καὶ τοὺς στεφάνους οἷς τὴν κεφαλὴν ταινίωσαιτο ἐπὶ τῇ τῶν τροπαίων ἀναρρήσει πολυτελεῶς κατεσκευάζεν.

Ψ. 9. 2 - 4. μοῖρά τις τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοπέδου, αὐτόσκευοι πάντες καὶ γυμνοὶ ἐφ' ἵππων καὶ τολμηταί, ἐκατέρωθεν λοχήσαντες τοῦ στρατοῦ.

Ψ. 9. 4 - 5, 7 - 13. ἄθροον αὐτοῖς ἀπὸ τῶν μετεώρων ἐπιφανέντες, καὶ τὸ ἐνυάλιον ἀλαλάξαντες... (7-13) πλήθους τε φαντασίαν πεποικότες τῷ μὴ συνασπίζειν, ἀλλὰ διηρημένως καὶ ἄτακτα θεῖν, οὕτω τὰς Ρωμαίων δυνάμεις κατέπτηξαν καὶ τοσαύτην πτοίαν τῷ... στρατῷ εἰσποίησαν καὶ οὕτως αὐτοῖς κατέσεισαν τὰ φρονήματα... οὕτω τὴν φυγὴν διατίθεσθαι...

Ψ. 9. 24 - 29. Πρῶτοι δὲ οἱ περὶ τὸν βασιλέα φρουροὶ κυδοιμὸν ἐπε-

ἑκταραχθείσης φρουρᾶς καὶ λελοϊ-
πυίας ἀφρούρητον τὸν φρουρούμενον,
εἰ μὴ τις αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβα-
λε καὶ φεύγειν ἐπέρρωσεν ἑκπεπνευ-
κότα τῷ δέει μικροῦ.

Z. 131. 6 - 14. ἀπήσαν μὲν... ἐ-
πανέζευξαν.

Z. 131. 18 - 22. οὐκέτι τὴν πρό-
σθεν τῆς ψυχῆς δεικνύων διάθεισιν,
ἀλλ' ἄλλοιωθεὶς τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον
ἄλλοίωσιν. ἵνα γὰρ τῶν ἀπολωλότων
ἰσοστάσια κτήσεται, πράκτωρ ἀντὶ
κρατοῦντος ἐγένετο καὶ πικρὸς λογι-
στής, παῖδας πατέρων γεγηρακότα
χρέα πραττόμενος.

Z. 133. 16 - 134. 2. Ἦδη δέ...
τὴν κίνησιν ἤμβλυεν.

Z. 134. 3 - 6. ...καὶ ἀποστρόφως
εἶχε πρὸς τὴν βασιλίссαν, ἣ δὲ καὶ
καταφρονουμένη πρὸς μῖσος ἠρέθι-
στο καὶ πλέον δι' ὁμιλίαν ἀνδρός.

Z. 134. 6 - 135. 21. Ἦν δέ τις...
ἵνα μὴ πλείσιν ὁμιλοῖη.

Z. 135. 21 - 26. Τούτων... ὁ ἄν-
θρωπος.

Z. 135. 26 - 136. 7. Οὕτω δ' ἔ-
χων... ἀφῆκε τὸ πνεῦμα.

πόνθεισαν, καὶ καταλελοιπότες τὸν αὐ-
τοκράτορα ἀμεταστρεπτὶ τῆς φυγῆς
εἴχοντο· καὶ εἰ μὴ τις αὐτὸν ἐπὶ τὸν
ἵππον ἀναθέμενος ἐδεδώκει τὸν χα-
λινὸν καὶ φεύγειν παρεκελεύσατο, μι-
κροῦ δεῖν ἐαλάκει καὶ πολεμίας ἐν-
επεπτώκει χερσίν...

Ψ. 10. 1 - 16. Οἱ μὲν οὖν... ἐπα-
νέζευξαν.

Ψ. 12. 3 - 8. καθάπαξ ἠλλοίωτο
καὶ πρὸς ἀσυνηθέστερον βίον μετέ-
στραπτο. Ἐπίσας τε... τὰ ἀπολωλότα
αὐτῷ ἐν ἴσῳ ἀνακτήσασθαι μέτρῳ,
πράκτωρ μᾶλλον ἢ βασιλεὺς ἐγεγό-
νει... καὶ ἀφανισθέντων τῇ μνήμῃ
πατέρων τοὺς παῖδας λογιστεύων πι-
κρῶς...

Ψ. 5. 1 - 23. Ἐπειδὴ γὰρ... ἠλι-
κίαν ὑπεραναβεβήκει.

Ψ. 17. 6 - 10. ἀπείχετό τε τῆς
πρὸς αὐτὴν μίξεως καὶ πάντῃ ἀπο-
στρόφως πρὸς τὴν κοινωνίαν εἶχεν·
τὴν δὲ ἀνῆρέθιζε μὲν πρὸς μῖσος...
μάλιστα δὲ ἡ περὶ τὴν μίξιν ἐπι-
θυμία...

Ψ. 18. 2 - 23. 9. Ὑπηρέτουν...
πρὸς πολλοὺς διαχέοιτο (α).

Ψ. 4 (Μιχαὴλ Α') 6 - 13. διέφθα-
το... ἡ ψίλωσις καταφαίνεται.

Ψ. 26. 12 - 45. Ἄπεισι γοῦν...
τὴν ζωὴν ἀπολείπει.

ΜΙΧΑΗΛ Α'

Z. 136. 13 - 17. ἣ δὲ βασιλις ὄλη
τοῦ τὸν Μιχαὴλ ἐγκαθιδρῦσαι τῷ

Ψ. 1. 2, 7 - 14. ἣ δὲ βασιλις... (7)
ὅπως ἂν παραδῶ τὴν προστασίαν τῷ

(α) Ὁ ἐκδότης τοῦ Ψελλοῦ Ε. Renauld ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ παραπέμπει εἰς
Ζωναράν. Βλ. ἀνωτέρω σ. 171 σ. 1.

θρόνῳ τῆς βασιλείας ἐγένετο, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν τῶν πατρῶων δηλαδὴ θεραπόντων αὐτῆς ἀναβολῇ τὸ πρᾶγμα δοῦναι καὶ σκέπει συμβουλευόντων.

Z. 136. 17 - 26. ἡ δὲ οὐκ ἠνείχετο, κατεπειγομένη πρὸς τὴν τελεσιουργίαν καὶ παρὰ τοῦ ἔκτομιου Ἰωάννου τοῦ συγγόνου τοῦ Μιχαήλ, λάθρα πρὸς αὐτὴν ὑποψιθυρίσαντος ὡς «ἀπολούμεθα αὐτίκα, εἰ βραχεῖ τινι καιρῷ τὸ ἀποτέλεσμα βραδυνεῖ». λαβούσα τοίνυν εὐθύς τὸν Μιχαήλ, καὶ στολὴν αὐτῷ περιθεμένη βασιλείον καὶ διαδήματι τὴν ἐκείνου κεφαλὴν αὐτὴ ἀναδήσασα καὶ ἐπὶ θώκου βασιλικοῦ καθιδρύσασα, καὶ αὐτὴ παρακαθισαμένη, πᾶσι τοῖς τότε παροῦσι καὶ εὐφημεῖν καὶ προσκυνεῖν προετρέπετο.

Z. 137. 2 - 3. ὅτι τὸν ἀπιόντα ἀπεφορτίσαντο χαίροντες.

Z. 137. 6 - 18. μέχρι μὲν γάρ... παραγένετο.

Z. 137. 21 - 27. ἦν γάρ... σπουδῆς.

Z. 143. 4 - 9. οἷς διὰ ταῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπηχθάνετο, ἀναστεῖλαι δὲ τὴν κακίαν αὐτοῖς οὐ συνεχωρεῖτο παρὰ τοῦ μείζονος ἀδελφοῦ τοῦ ἔκτομιου Ἰωάννου, ποτὲ μὲν παραιτουμένου αὐτοὺς ποτὲ δὲ τὰς αὐτῶν πράξεις περικαλύπτοντος καὶ οὐκ ἔωντος εἰς γνῶσιν ἥκειν τῷ αὐτοκράτορι.

Μιχαήλ... (8 - 14) διὰ πάσης φροντίδος γίνεται. Οἱ μὲν γὰρ τῶν ἀνακτόρων... ὧν οἱ πλείους αὐτῇ πατρῷι θεράποντες ὄντες ἐτύγχανον... ἀπειρογον τοῦ προχείρως... διαπαρᾶσθαι, σενεβούλευόν τε ἐνθυμηθῆναι τὰ κάλλιστα...

Ψ. 2. 3 - 16. ἡ δὲ ὅλαις ψήφοις... ἐπὶ τὸν Μιχαήλ ἐνενεύκει... Ὡς δὲ καὶ ἡμέραν ἔδει ὀρίσαι καθ' ἣν ἐκεῖνος στεφανηφορήσειν ἔμελλεν... Ἰωάννης ὁ ἔκτομιος.. (9 - 16) δι' ἀπορρήτων αὐτῇ ἐντυχῶν, καὶ ὡς ἀποθανούμεθα φήσας, εἰ ῥοπήν τὸ κράτος εἰς ὑπέρθειν λήψεται... καὶ εὐθύς μετακαλεσαμένη τὸν Μιχαήλ καὶ τὴν χρυσοῦφῃ στολὴν ὑπενδύσασα... καὶ τὴν βασιλικὴν στεφάνην τῇ κεφαλῇ προσαρμόσασα, ἐπὶ τε τοῦ πολυτελοῦς θρόνου καθίσασα καὶ αὐτὴ παρακαθισαμένη... πᾶσιν ἐπιτάττει ὅσοι τὸ βασιλείον τηνικαῦτα ᾤκουν... προσκυνεῖν τε καὶ εὐφημεῖν.

Ψ. 2. 22 - 23. τοῦτο δὲ ὡσπερ τι ἄχθος ἀποθεμένων τὸν τελευτήσαντα, καὶ κούφως ἅμα καὶ ἐλαφρῶς σὺν εὐθυμίᾳ...

Ψ. 6. 1 - 3. 16. 2 - 10. Ὁ δὲ Μιχαήλ... μεταλλάττεται ὅλως... (16.2 - 10). Οὗτος γοῦν... παρεγένετο.

Ψ. 12. 6 - 22. Τέως δέ... σπουδῆς.

Ψ. 15. 10 - 15. καὶ οὐδ' αὐτῷ μὲν ἤρεσκεν ἡ πονηρία τῶν ἀδελφῶν... εἰς εὐθύνας μὲν ἐκείνους καθιστᾶν ὧν ἐπεπράγειςαν οὐκ ἐβούλετο, περικαλύπτων δὲ τὰς ἀδίκους αὐτῶν πράξεις, ἐλευθερίαν ἔτι μᾶλλον ταῖς γνώμαις αὐτῶν ἐμνηστεύετο, ὡς οὐκ ἂν γνωσθησομένων τῷ αὐτοκράτορι.

Z. 143. 10-21. ᾽Ηδη δέ... ἀφίστατο.

Z. 143. 22-32. Οὕτως οὖν... ἀπέχεται.

Z. 144. 4-19. ὥς οὖν... κατένευσε.

Z. 144. 19-30. καὶ συνήθροιστο μὲν εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις θεῖον ναὸν ἢ γερουσία ἐκ προκηρύγματος, καὶ οἱ πληροῦντες τὴν τάξιν δὴ τὴν βασιλειον, ἐν δὲ μέσοις τούτοις ἢ βασιλις προαχθεῖσα κἄν ταῖς κιγκλίσι γενομένη τοῦ θυσιαστηρίου ἐκείθεν εἰσποιεῖται τὸν Μιχαὴλ καὶ ὥς υἱὸν ἀγκαλιζέται. ὁ δ' αὐτοκράτωρ αὐτίκα τοῦτον προχειρίζεται Καίσαρα καὶ τὸ ἄθροισμα ἐπευφήμησεν. ἔδοξε μὲν οὖν ὁ Ἰωάννης ἤδη τὸ πᾶν κατεργάσασθαι καὶ τὸ κράτος τῷ οἰκείῳ γένει περιποιήσασθαι· τὸ δ' ἦν ἀνατροπὴ τοῦ παντὸς αὐτῷ τε καὶ τοῖς προσήκουσιν ἅπασιν.

Z. 144. 31-148. 19. Τῶν δε Βουλγάρων... τὰ ὄμματα.

Z. 148. 21-30. καταφρονεῖ γοῦν τῆς ἀρχῆς... νεκρούμενος.

Z. 148. 30-149. 6. ὥς οὖν ἠγγέλθη τῇ βασιλίσει τὸ γεγονὸς, πεζῇ τῶν βασιλείων ὑπέξεισι, καὶ πρὸς ἐκείνον ἀφίκετο. ὁ δὲ ταύτη τὰς θύρας ἐπιζυγοῖ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπείργουσι εἴσοδον, οὐκ οἶδα εἴτ' αἰδούμενος ἀνθ' ὧν πρὸς αὐτὴν ἐνεδείξατο εἶθ' ὄλος τῆς μετανοίας γενόμενος καὶ μὴ θέλων εἰς μνήμην ἔλθειν τῆς πρὸς ἐκείνην παλαιᾶς διαθέσεως. ἢ μὲν οὖν μὴ ἐντυχοῦσα τῷ Μιχαὴλ ὑπενόστησεν.

Ψ. 18. 1-12. Διὰ ταῦτα... ἢ διὰ νοτα.

Ψ. 17. 6-24. ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ... καταισχύνοιτο.

Ψ. 20-23. 4. ᾽Επεὶ δὲ ὁ ἀδελφὸς... ἀπερείδουσι.

Ψ. 23. 4-15, 29. 1-3. Δημοτελῆ γοῦν ἑορτὴν προκηρύξαντες καὶ τοὺς ἐν τέλει ξύμπαντας εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις συνηθροϊκότες ναόν... (8-11) ἢ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν τοῦ θεοῦ προθύρων βήματος εἰς υἱοῦ τάξιν ἀναλαμβάνει, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ... εἰς τὴν τοῦ καίσαρος ἄξιαν ἀναβιβάζει· καὶ ἐπευφήμησαν οἱ συνειλεγμένοι... (14-15). Καὶ ὁ Ἰωάννης ὥς τὸ πᾶν ἠνυκῶς καὶ τὸ κράτος εἰς τὸ γένος περιαγαγόν... (24. 1-3). ᾽Ην δὲ ἄρα τὸ γεγονὸς ἀρχὴ μεγάλων ἔσομένων κακῶν, καί... περιτροπὴ ξύμπαντος αὐτοῖς ἐγεγόνει τοῦ γένους (β).

Ψ. 39-49. Τὸ γὰρ δὴ γένος... τῶν ὀφθαλμῶν.

Ψ. 52. 3-22. καταφρονεῖ μὲν βασιλείας... ἀφίᾳσι.

Ψ. 53. 7-12. 54. 1. ἐπειδὴ περ τοῦτο παρὰ του μεμαθῆκει... καὶ πεζῇ πρὸς ἐκείνον ἀπεισιν· ὁ δὲ εἴτ' αἰσχυνόμενος οἶων αὐτῇ κακῶν αἴτιος ἐγεγόνει, ἢ λήθην καὶ ταύτης... λαβόμενος, οὐ συγχωρεῖ ταύτη τὴν πρὸς αὐτὸν εἴσοδον... (54. 1). Καὶ ἢ μὲν αὐτῆς ἀπῆλθε πρὸς τὰ βασίλεια.

(β) ᾽Ο τῆς Χρονογραφίας τοῦ Ψελλοῦ ἐκδότης Ε. Renauld ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ παραπέμπει εἰς Ζωναράν. Βλ. ἀνωτέρω σ. 171. σ. 1.

ΜΙΧΑΗΛ Ε΄

Z. 149. 27-29. μὴ δεῖν συνεβούλευσεν ἐπιχειρῆσαι πράξει τινὶ γνώμης τῆς βασιλίδος χωρὶς.

Z. 149. 29-150. 6. καὶ τοῖς ἐκείνης ποσὶ τὸν Καίσαρα καταβάλλουσι καὶ προΐσχονται τὴν εἰσποίησιν καὶ πίστεισ διδῶσαι καὶ φρικώδεις ὄρκους ὁμνύουσιν ἢ μὴν τοῦ ὀνόματος μόνου τῆς βασιλείας μετέχειν τὸν Μιχαήλ, ἐκείνης δ' εἶναι τὴν ἐξουσίαν, καὶ ὡς ἀργυρωνήτῳ, εἰ βούλεται, κεχρησθαι αὐτῷ. Τούτοις ἐκείνην καὶ ἄλλως εὐάγωγον οὖσαν καταγοητεύσαντες καὶ καταθέξαντες τοῖς μελιγμάσι συλῶσι καὶ τοῦ ἑαυτῶν ποιοῦσι θελήματος.

Z. 150. 26-28. ἀλλ' ἐπὶ τινὰς βραχίστας ἡμέρας δεσπότην τὸν θεῖον ὀνομάζων καὶ συνθωκοῦν αὐτῷ ἀξιῶν καὶ πάντα ἐπ' ἐκείνῳ τιθέμενος.

Z. 151. 2-13. διαφορᾶς... ἐφελκύσωνται.

Z. 151. 13-28. ἀλλὰ διὰ γραμμάτων... ὑπερόριον τίθησι.

Z. 152. 10-16. λογοποιεῖ... τοῦ Προίγκιπος.

Z. 152. 16-22. καὶ τέλος... τὸν ἀλιτήριον.

Ψ. 3. 10-11. καὶ μηδὲν τῆς βασιλίδος ἄτερο ποιεῖν προτρέπεται...

Ψ. 4. 4-16. ...καὶ ἐπιρρίπτουσιν αὐτῇ τοῖς ποσὶ, πᾶσαν ὀνομάτων λατρείαν πρὸς τὸν καιρὸν συναριθμησάντες, καὶ πείσαντες ὡς ὁ μὲν ἀδελφιδοῦς τοῦ τῆς βασιλείας καὶ μόνου ὀνόματος τεύξεται, ἢ δὲ πρὸς τούτῳ καὶ τὴν πατρώαν ἔξει κατάσχεσιν· καὶ εἰ μὲν βούλεται αὐτῇ τῶν ὄλων ἀνθέξεται, εἰ δ' οὖν, ἐγκλεῦσει τε τούτῳ καὶ ἐπιτάξει καὶ ὡς ἀργυρωνήτῳ βασιλεῖ χρησεται, ἀρρήτους τε ταύτη ὄρκους ὁμνύουσι καὶ τὴν καθ' ἱερῶν δόντες πίστιν θηρῶσιν ὄλην εὐθύς· καὶ τί γὰρ ἦν πράττειν ἄλλο, ἐν ἔρημιά τε οὖσαν τοῦ βοηθήσοντος καὶ τοῖς γοητεύμασιν ἐκείνων καταδελχθεῖσαν, ἢ μᾶλλον ταῖς μηχαναῖς τούτων καὶ τοῖς κλέμμασι κλαπεῖσαν καὶ συνειληθεῖσαν καὶ πρὸς τὰ ἐκείνων μετατεθεῖσαν θελήματα ;

Ψ. 6. 1-4. Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τὸν Ἰωάννην τοιοῦτοις κατέθελε γήμασι, «ὁ ἐμός, γὰρ φησι, δεσπότης» καὶ θρόνον ἐδίδου ἐγγὺς καθέζεσθαι, καὶ νεῦμα ἐζήτει παρ' ἐκείνου λαβεῖν εἰ λαλεῖν βούλοιο...

Ψ. 12. 5-21. Συνεστιωμένοις...εὐμένειαν...

Ψ. 13. 3-14. 7. καὶ ὑποπτον... ὑπερορίαν ἄγει μακράν.

Ψ. 21. 13-23. καὶ λόγου τινὰς... Προίγκιπος ὄνομα.

Ψ. 23. 4-5, 21-26. τέλος... φρονήματος.

Z. 152. 22-26. ὥς γὰρ τό... τῷ τυραννήσαντι.

Z. 152. 26-29. αἱ δὲ γυναῖκες... ξύμπαντες.

Z. 152. 30-32. ἀλλ' ἕκαστος τῷ προστυχόντι τὴν δεξιὰν ὀπίστας συνέθειον ἐπὶ τὰ ἀνάκτορα.

Z. 152. 32-153. 6. τὸν δὲ πρῶτον μὲν... γέγονεν.

Z. 153. 6-14. ἀλλὰ τί... ἀνηρέθησαν.

Z. 153. 14-22. ἦδη δὲ τὴν βασιλίδα ἀνακομισθεῖσαν στήσαντες ἐπὶ μετεώρου ἐν τῷ θεάτρῳ τοῖς στασιάζουσιν ἐπεδείκνυον, ἵνα δῆθεν αὐτοῖς κατευνασθῆ ὁ θυμός, ἀνακληθείσης τῆς σφετέρας δεσπότιδος, τοῖς δὲ τοῦτο μᾶλλον ἀνῆψε τὸν θυμὸν καὶ ἐξέκαυσε τὴν ὀργήν. ὥς γὰρ μετῆμφισμένην αὐτὴν ἐωράκεισαν, ἐπὶ πλεόν ἀνερωώγεσαν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ τῆς κακοηθείας τὸν τυραννοῦντα μισήσαντες.

Z. 153. 22-29. ἀφίστανται... Σοφίας.

Z. 154. 6-29. ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη.. γενομένην αἰτίαν.

Ψ. 25. 8-16. Ὡς γὰρ... ἐπέιχε τὴν γλῶτταν...

Ψ. 26. 2-21. τὸ δὲ θῆλυ... τῆ φάλαγγι.

Ψ. 27. 1-6. Ἐκαστος γοῦν τῶν πάντων καθῶπλιστο, ὁ μὲν πέλεκυν διηγκαλισμένος, ὁ δὲ ρομφαίαν τινὰ κραδαίνων τῆ χειρὶ βαρυσίδηρον, ἕτερος δὲ τόξον μεταχειρίστο καὶ ἄλλος δόρυ, ὁ δὲ πολὺς ὄχλος, τῶν ἀδρωτέρων λίθων τοὺς μὲν κολπωσάμενοι, τοὺς δ' ἐν χεροῖν ἔχοντες, ἀτακτότερον ἔθειον.

Ψ. 30. 3-13. τὰ μὲ πρῶτα... πειθόμενοι...

Ψ. 31. 1-20. Παντάσασιν... ἀνηροήσασιν...

Ψ. 32. 1-2, 12-18, 33. 1-2. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ καὶ ἡ βασιλὶς ἐν τοῖς ἀνακτόροις κομίζεται... (12-18). Καὶ οὕτως αὐτὴν ἐπὶ μετεώρου τοῦ μεγάλου θεάτρου ἀναγαγόντες τῷ στασιάζοντι δῆμῳ δεικνύουσιν, ἀξιοῦντες λῆξαι τοῦτοις τὰ τοῦ θυμοῦ πνεύματα, ἀνακομισθείσης αὐτοῖς τῆς δεσπότιδος· οἱ δὲ οὐκ ἔφθασάν γε εἶδέναι τὴν δεικνυμένην, ὅσοι δὲ καὶ ἐγνώκεισαν ἔτι μᾶλλον τὴν τοῦ τυράννου γνώμην ἐμίσησαν μηδ' ἐν τοῖς δεινοῖς ἀποθεμένην τὸ ἄγριον καὶ κακότηδες. (33. 1-2). Ἐξήφθη γοῦν αὐτῷ μᾶλλον ἐπὶ πλεόν ὁ πόλεμος...

Ψ. 36. 1-15, 37. 7-14. Ὁ τοῖνον δῆμος.. κατωνόμασαν.

Ψ. 38, 6-14, 46. 1-14, 47. 1-3, 48. 1-6, 50. 8-13, 51. 1-5. Ὡς δὲ δῆλον... ὅτι δι' αὐτῆς ἡ τυραννὶς καταλέλυτο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ΄

Z. 155. 5 - 8. Κατηντήκει... ἐπισημότατον.

Z. 155. 8 - 16. Αἱ δ' ἄμφω ἐκάθηντο ἐπὶ βήματος καὶ πᾶσα περὶ αὐτὰς ἐτελεῖτο ἢ τελετὴ ἢ βασιλῆος καὶ τῇ δορυφορίᾳ τὸ ἐπὶ τῶν βασιλέων σχῆμα τετήρητο, καὶ οἱ τῆς πρώτης βουλῆς καὶ οἱ ἐν τέλει σὺν αἰδοῖ παρειστήκεισαν ξύμπαντες. Καὶ ζητήσεις δικῶν καὶ λύσεις δημοσίων ἀμφισβητήσεων, ἐντυχία τε πρεσβευτῶν καὶ ἀρχαιρεσίαι καὶ τᾶλλα τὰ τῇ βασιλείᾳ προσήκοντα ἐγίνοντο παρ' αὐταῖς.

Z. 155. 16 - 19. ἀλλ' εἶτε... αἰτία...

Z. 155. 22 - 26. καὶ ἦχθη... ἀπεδοκιμάσθη.

Z. 155. 31 - 156. 1. ἀλλ' ἠκύρωσε τὰς ψήφους αὐτῇ νόσος ἀθρόον τὸν ἄνδρα τῆς ζωῆς ἔξαρχάσασα.

Z. 156. 11 - 17. τούτῳ... πολυτάλαντοις...

Z. 156. 18 - 19. ὥστε ταῦτα τοῖς κακοήθεσι καὶ λοιδορίας κατ' αὐτῶν ἐγένετο ἀφορομή...

Ψ. 1. 1 - 5. Περίσταται... πειθομένους...

Ψ. 3. 2 - 16. Προδικάθητο γὰρ ἄμφω τοῦ βασιλικοῦ βήματος ἐπὶ μιᾶς ὥσπερ γραμμῆς βραχύ τι πρὸς τὴν Θεοδώραν παρεγκλινούσης, καὶ ἀγχοῦ μὲν οἱ ραβδοῦχοι καὶ ξιφηφόροι καὶ τὸ γένος ὅσοι τὸν πέλεκυν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου κραδαίνουσι· τούτων δὲ ἐνδοτέρω μὲν τὸ ἄγαν εὐνούστατον καὶ οἱ διαχειριζόμενοι τὰ καθήκοντα· περιεστεράνου δὲ αὐτὰς ἔξωθεν ἑτέρα τις δορυφορία δευτέραν ἔχουσα τάξιν τῆς πιστοτέρας, σὺν αἰδοῖ ξύμπαντες καὶ βλέμματι ἀπερειδομένῳ πρὸς τὴν γῆν· μεθ' οὗς ἡ πρώτη βουλή καὶ ἡ τάξις ἡ ἔκκριτος, καὶ ἐφεξῆς οἱ τὰ δευτερεῖα λαχόντες καὶ αἱ τριττές, στιχηδὸν πάντες καὶ συνηρμοσμένοι ἐκ διαστήματος. Καὶ ἐπὶ τούτοις τᾶλλα ἐγίνετο, δικῶν διαλύσεις, δημοσίων ἀμφισβητήσεις, ἢ συνεισφοραί, χρηματισμοὶ πρέσβων, ἀντιλογίαι ἢ συνομολογίαι, καὶ τᾶλλα ὁπόσα τὴν βασιλείαν οἶδε πληροῦν.

Ψ. 11. 2 - 11. ἀλλ' ἐπειδὴ... ἀρχήν.

Ψ. 12. 21 - 26. καὶ προήχθη... ὑποπευθεῖς.

Ψ. 13. 13 - 14. ἀλλ' ἀφαρπάξει νόσος ἀθρόον καὶ τῶν ἐλπίδων ἀπάγει.

Ψ. 16. 1 - 12. Ἐπεὶ δέ... ἀπῆλθεν.

Ψ. 16. 12 - 13. τοῖς δέ γε πολλοῖς καὶ λοιδορίας κατ' αὐτῶν βέλος ἐπέμπετο,

Z. 156. 20-157. 5. ὄθεν... αὐ-
τουργῆσαι αὐτοῖς.

Z. 157. 9-28. Ἐντεῦθεν... γευ-
σάμενος.

Z. 158. 22-30. οὕτω δ' ἀλλήλοις...
συνεπικουφίζουσα...

Z. 158. 31-32. ἔτρεφε γὰρ κάκει-
νην ἡγεμονίας ἑλπίς.

Z. 159. 3-11. ἀλλὰ προσάγει...
ἄβρα.

Z. 159. 13-20. οἶκον γάρ... ξυν-
ευνέτιδι...

Z. 159. 25-160. 9. μετάγει... βα-
σιλεῖ.

Z. 161. 1-5. καὶ οἱ ὡς κορυφαι-
στάτῳ... γίνεται.

Z. 161. 10-16. ἐφιστᾶ... κατα-
λαβεῖν.

Z. 161. 21-29. ὡς γὰρ ἐκεῖνος...
ἀπολισθήσαντα.

Z. 163. 18-164. 16. πρὸς ὃν ὁ
βασιλεύς... Ἀδριανούπολιν...

Z. 164. 23-165. 2. ὡς δ' οὖν
συνελέγησαν... προσφερόμενον.

Z. 165. 21-25. Οἱ δὲ Μακεδό-
νες βωμολοχίας ὄντες ἐθάδες, ἰδόν-
τες τὸν βασιλέα, οἱ μὲν ἀντικρυς ἐξύ-
βριζον εἰς αὐτόν, οἱ δὲ καὶ χοροὺς
συνιστῶντες μέλη τέ τινα σχεδιάζον-
τες κωμωδίας ὠρχοῦντο καὶ ἤδον ταῦ-
τα, τοῖς ποσὶν ἐπικροτοῦντες τὴν γῆν.

Z. 166. 7-13. τῶν γάρ τις... με-
τήνκετο.

Ψ. 17. 1-11, 18. 1-14, 19. 1-6,
20. 1-6. Ἐντεῦθεν... ἀσπάζεται.

Ψ. 21. 1-5, 29. 1-21, 31. 5-9,
34. 1-6, 49. 5-6, 35. 1-4. Καὶ γί-
νεται... αὐλάς...

Ψ. 51. 1-7. Εἰς τοσοῦτον... ἀπο-
φορτίζουσα.

Ψ. 51. 6-7. ὑπέθαλλον γὰρ κά-
κεινην ἑλπίδες ἡγεμονίας...

Ψ. 52. 11-16, 53. 1-10, 54. 1-2
εὐθύς... λαμπρᾶς.

Ψ. 54. 3-4, 55. 1-3, 56. 1-6.
οἶκον... συνεγίγνετο...

Ψ. 58. 4-8, 59. 1-8, 63. 9-13,
69. 1-7, 70. 1-4. καὶ ποικιλώτε-
ρον... ἀνωλοφύρατο...

Ψ. 82. 1-9. Οἶα δὴ... ἤπειρον.

Ψ. 83. 4-17. εἶτα δὴ δείσας... κα-
ταλαβεῖν.

Ψ. 84. 8-24. ὡς γάρ... κατέρρι-
πτο.

Ψ. 100. 4-27, 101. 1-19, 102.
10-22. καὶ εἰς περηφάνειαν... κατει-
ληφότες...

Ψ. 104. 1-26. Συλλεγέντες... ἤρξα-
το...

Ψ. 110. 10-16. Οἱ δὲ πλείους τῶν
Μακεδόνων, δῆμος ὄντες αὐθαδεῖα
χαίροντες καὶ θρασύτητι, καὶ στρατη-
γικῆς ἀφειλείας ἀλλὰ πολιτικῆς βωμο-
λοχίας ὄντες ἐθάδες, τῶν ἵππων τε οἱ
πλείους ἀπέβαινον, καὶ χορείας εἰς
τοῦμφανὲς συνιστῶντες, αὐτοσχεδίους
ἐποιοῦντο κωμωδίας τῷ αὐτοκράτο-
ρι, τὴν γῆν τῷ ποδὶ σὺν ῥυθμῷ καὶ
μέλει ἐπικροτοῦντες καὶ κατορχού-
μενοι.

Ψ. 111. 6-15. Καὶ τις τῶν παρ'
ἐκεῖνους... συστήματος.

Z. 166. 18 - 22. λίθων γάρ... ἐπι-
κεχειρήκασιν.

Z. 168. 32 - 169. 4. καὶ ἄλλαις...
φυγῆν.

Z. 169. 6 - 15. πνεῦμα γάρ... ἐπα-
νέζευξεν.

Z. 176. 32 - 177. 6. καὶ τὴν γλῶσ-
σαν... ἐπιτείνοντος.

Z. 178. 1 - 2. ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἀ-
πορρήτων εἰσόδων κλείς ἐμπεπίστευτο.

Z. 179. 1 - 9. Τῆς δὲ βασιλίδος Ζωῆς
ἐν γήρᾳ βαθεῖ, ὑπὲρ γὰρ τὰ ἑβδομήκον-
τα ἔτη παρεξετάθη αὐτῇ τὸ βιώσιμον,
καταλυσάσης τὴν ζωὴν, οὐκ ἀνδρικῶς
ἐκεῖνος ἐθρήνησεν, ἀλλὰ μέντοι γε
μειρακειωδῶς. Λέγεται δὲ καὶ ἀγγέ-
λοις αὐτὴν παρεξισοῦν, ἐπειδὴ που
τοῦ μνήματος ἐκείνης μύκης ἔκ τινος
ὕγρότητος ἀνεβλάσθησε, καὶ τοῦτο κα-
λεῖν σημεῖον ἄνωθεν οἰκονομηθέν,
ἵνα μὴ ἀγνοῆται ἡ βασιλις ταῖς νοε-
ραῖς συντεταγμένη δυνάμει.

Z. 179. 9 - 19. Τῆς δ', ὡς εἴρη-
ται... κατεκόσμησε.

Z. 181. 8 - 16. Ἐκείνη δέ... ἐξέ-
λιπε.

Ψ. 118. 1 - 10, 119. 4 - 5. λίθων...
προσεπέλασαν.

Ψ. 95. 1 - 8. Ἐπὶ τούτοις... ἐκρού-
σαντο.

Ψ. 95. 8 - 21, 96. 1 - 3. Καὶ ὁ ἡ-
λιος... ἐπανελήλυθεν.

Ψ. 139. 2 - 6. ἡμίφωνον... συν-
ῆλθον.

Ψ. 145. 22 - 23. ὁ δὲ καὶ τὰς κλείς
εἶχεν τῶν ἀπορρήτων εἰσόδων...

Ψ. 183. 1 - 13. Τῆς γοῦν βασιλί-
δος Ζωῆς ἀπεληλυθυίας τῶν τῆδε
ἐν γήρᾳ μακρῷ, ὁ περὶ ἐκείνην πό-
θος αὐτῷ εἰς μέσην καρδίαν παραμε-
μένηκεν, οὐχ ὥστε θρηνησαί μόνον,
οὐδὲ δακρῦοις κατασπείσαι τὸν ἐκείνη
τύμβον, οὐδὲ τὸ θεῖον αὐτῇ εὐμενί-
σασθαι, ἀλλ' ἐβούλετο ἰσοθέου αὐτὴν
ἀξιῶσαι τιμῆς' αὐτίκα στυλίσκου τι-
νὸς τῶν περὶ τὸν ἐκείνης τάφον ἀρ-
γύρω περιηλειμμένου ὑγρότητά τινα
προσειληφότος κατὰ τι μέρος ἔνθα ἡ
κρείττων ὕλη διέσχιστο, καὶ βραχύν
τινα μύκητα κατὰ τοὺς φυσικοὺς ἀνα-
δόντος λόγους, ὁ δὲ ἐνθουσιασμοῦ τε
πλήρης ἐγένετο καὶ βοῆς ἐνεπίπλα τὰ
βασιλεία, ὡς τοῦ Κρείττονος παραδο-
ξοποιήσαντος ἐπὶ τῷ τύμβῳ τῆς βα-
σιλίδος, ἵν' ἅπαντες γνοῖεν ὅτι ἀγγέ-
λοις ἡ ἐκείνης ψυχὴ συνηρίθμηται.

Ψ. 151. 1 - 12, 153. 1 - 8. Ἐξω-
ρος... διατίθεται...

Ψ. 202. 6 - 18. ἡ δὲ αὐτίκα... τὴν
ψυχὴν.

ΘΕΟΛΩΡΑ

Z. 181. 19 - 25. Ἡ δὲ βασιλις...
ἀρχῶν.

Ψ. 1. 2 - 16. Ἐπίδοξος δέ... ἐπι-
στάμενοι.

Z. 181. 28-32. Ἡ δὲ προυκάθητο... αὐτοκρατές.

Z. 182. 10-11. εἰ καὶ τινες αὐτῆ μοναχοὶ αἰῶνας ἐτι ζωῆς ἐπηγγέλλοντο.

Z. 182. 14-16. συλλεγέντες βουλεύονται τίνα ἂν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀντιεσάξωσιν, ὅς αὐτοῖς τὴν εὐετηρίαν τηρήσει καὶ τὸ εὐτύχημα.

Z. 182. 23-25. τοῦτον οὖν πείθουσι τὴν Θεοδώραν ἀντικαταστήσαι τῇ βασιλείᾳ. ἡ δὲ αὐτίκα ταινοῖ τῷ βασιλείῳ τὸν Μιχαὴλ διαδήματι.

Z. 183. 1-4. παρὰ τὸ προσῆκον... πλείοσι.

Z. 184. 1-3. ὁμως μέντοι... ἐβουλεύσαντο.

Z. 185. 23-25. Ἐπεὶ δέ... ἐξιτήρια.

Z. 186. 21-28. Ἦν μὲν γάρ... δράματος.

Z. 188. 17-22. Τὸ δὲ ἐθόρουβει... θωπεύοντες...

Z. 188. 24-189. 11. εἴ τίνα μοι... τοῖς μετ' αὐτοῦ

Z. 189. 18-24. «ὥσπερ ἐκεῖνος... διὰ τίνα αἴτια».

Z. 191. 18-20. Ἐνα μὲν... τὸ χρεῶν.

Z. 193. 6-8. Ἐντεῦθεν ἅπασι μισητὸς ἦν, τῷ τε δημοτικῷ πλήθει τῇ τε συγκλήτῳ βουλῇ, ἀλλὰ μέντοι καὶ τῷ στρατιωτικῷ.

Ψ. 2. 1-7. Ἐνθεν τα... προαγγέλουσα.

Ψ. 19. 1-2. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰῶνας ἀπείρους καὶ ζωᾶς ἐκείνη ἔπλαττον.

Ψ. 20. 3-7. οἱ δὲ περὶ τὸ βῆμα εἰς ταῦτο συνειλεγμένοι καὶ ἐν μέσῳ τὸν κορυφαῖον ἔχοντες, ἐν σκέμασι ἦσαν τίνα δὴ πρὸ τῶν ἄλλων τοῖς πράγμασιν ἐπιστήσουσιν, ἀνθεξόμενόν τε αὐτῶν καὶ ἀειπαγῆ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν φυλάξοντα.

Ψ. 21. 1-3. Τοῦτον γοῦν ἐκείνην πεπείκασιν ἀξιῶσαι τοῦ στέμματος· ἡ δὲ πείθεται τε αὐτίκα, καὶ τὴν κεφαλὴν ταινοῖ καὶ ἀναδείκνυσιν αὐτοκράτορα.

ΜΙΧΑΗΛ 5'

Ψ. 2. 2-4. ἡ προσῆκε... ἀνεβίβαζεν.

Ψ. 4. 4-7. Οὐκ ἔτι... τύχοιεν.

Ψ. 5. 7-9. Ἐπεὶ δε... ἀνεχώρησαν.

Ψ. 6. 1-9. Ἐβούλοντο...σκέμματος.

Ψ. 27. 6-10. τὸ δὲ κατόπιν... οἱ λόγοι.

Ψ. 32. 4-28. Τί δέ, ἔφη... ὑποπτεύεται.

Ψ. 33. 27-33. Ὡσπερ δὴ ἐκεῖνος... ἐχέτω μοι.

Ψ. 43. 1-4. Βασιλεὺς... τὴν ζωὴν.

Ψ. 60. 8-9. Ἐντεῦθεν τό τε δημοτικὸν πλήθος ἀπεχθάνεται αὐτῷ, καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγον τι μέρος,

- Z. 194. 10 - 19. ὁ δ' εὐθύς... δια- Ψ. 65. 11 - 23. ἼΑλλ' ὁ με μι-
μείναντα. κροῦ... ἀπαράμιλλον.
Z. 196. 6 - 12. ἐν θήραιοις ἐκεῖνον... Ψ. 73. 8 - 12, 77. 5 - 7. Πολλάκις...
ἐροῶσθαι αὐτῷ. διαδέχεται (77. 5 - 7) νύττεσθαι... τὸ
ἄσθμα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΨ Γ'

- Z. 198. 10 - 12. οὗτοσ ὁ βασι- Ψ. 6. 2 - 4. διὰ στόματοσ... ὁ Παν-
λεύσ... τῷ Πανθηρίῳ θήριος.
Z. 199. 5 - 10. καὶ φειδωλόσ... Ψ. 17. 5 - 8. τὸ γοῦν βουλόμε-
σχολάζειν νον... ἀθόρουβον.
Z. 201. 21 - 24. ὁ δέ γε βασιλεύσ... Ψ. 27. 1 - 3. ἼΑλλ' ἐκεῖνοσ... προ-
τελευτήν. σήγγισεν.

ΕΥΔΟΚΙΑ

- Z. 203. 22 - 27. ἼΗν δ' ὁ ἀνήρ... Ψ. 10. 2 - 5. τὸ μὲν γένοσ... ἔξα-
κατεκροήμνισε. πόλωλε.
Z. 206. 11 - 14. ὑπεκρίνετο... ἀνα- Ψ. 10. 17 - 20. οὐ πολλὰσ γάρ...
δήσασθαι. ἔδυσχέρανε.
Z. 216. 27 - 30. οἱ μὲν γάρ... ἐπε- Ψ. 24. 1 - 3. ἐνταῦθα... ἀπένεμον.
ψηφίζοντο.
Z. 217. 3 - 4. τοῦτο μείζονα... δέοι Ψ. 27. 1 - 4. Θόρουβοσ... δροάσειν.
δροᾶν.

ἼΑλλ' ὁ Ζωναρᾶσ δὲν παροέλιπε καὶ εἰσ ἄλλα ἔροα αὐτοῦ νὰ χρησιμοποιοῦ-
ήση ὡσ βοήθημα τὴν ἱστορικὴν ἔροασίαν τοῦ Ψελλοῦ. Τοῦτο π.χ. καθίσταται
φανερὸν εἰσ τὰσ ἔρομηναίσ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων. Προάγματι εἰσ τὰ
ἐπεξηγηματικά σχόλια τῶν κανόνων τῆσ ἐν Λαοδικεῖᾳ Συνόδοσ, καὶ διὲ εἰσ τὰ
τοῦ κανόνοσ ΛΣ' («Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺσ ἢ κληρικοὺσ, μάγουσ ἢ ἐπαοιδοὺσ
εἶναι, ἢ μαθηματικοὺσ, ἢ ἀστρολόγουσ, ἢ ποιεῖν τὰ λεγόμενα φυλακτήρια,
ἀτινά ἐστι δεσμοωτήρια τῆσ ψυχῆσ αὐτῶν. Τοὺσ δὲ φοροῦντασ ρίπεσθαι ἐκ
τῆσ ἐκκλησίασ ἐκελεύσαμεν») εὐρέωσ ἐχρησιμοποίησεν ἀπόσπασμα τῆσ τοῦ
Ψελλοῦ χρονογραφίασ.

Ζωναρᾶ, Ἐρομηναίᾳ εἰσ κανόνα ΛΣ', ἐν Γ'. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, Συν-
τάγματι τῶν θεῖων καὶ ἱερωῶν κανόνων. Τόμ. Γ' σ. 205, 14 - 23.

...καὶ ταῖς τῶν οὐρανίων κινήσεις συμπεριφέρεσθαι πιστεύων τὰ ἡμέτερα, ἴστησί τε τὰ κέντρα, καὶ τὰς ἀναφοράς τε καὶ ἀνακλίσεις τοῦ ζωοφόρου κύκλου καταμανθάνοι, οἰκοδεσπότης τε καὶ τόπους σχημάτων, καὶ ὄρια ὅσα τούτων ἄμεινω καὶ ὅσα χείρονα, καὶ τινα τῶν ἐσομένων οἶεται προγιγνώσκειν...

Ψελλοῦ, *Ἐνθ' ἄν. Τόμ. Α' 19, 6-15, σ. 97-98.

...τὰ κέντρα ἰστώντες, εἶτα δὴ τὰς ἀναφοράς τε καὶ ἀποκλίσεις τοῦ ζωοφόρου κύκλου καταμανθάνοντες καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τούτοις ἐπεται, οἰκοδεσπότης φημί καὶ σχημάτων τόπους καὶ ὄρια, καὶ ὅποσα μὲν τούτων κρείττω, ὅποσα δὲ χείρω, προὔλεγόν τι τοῖς πυθόμενοις περὶ ὧν ἐπρωτήκεσαν... οὐ μέντοιγε πειθόμενος ὡς ἄγοιτο ταῖς τῶν ἄστρον κινήσεις τὰ ἡμέτερα..

Τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα παράλληλα χωρία ἀμφοτέρων τῶν συγγραφέων ἀρκοῦντως, νομίζομεν, ὑποδεικνύουσιν τὴν ἄμεσον καὶ στενὴν ἐξάρτησιν τοῦ συγγραφέως ἀπὸ τῆς Χρονογραφίας Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ¹.

ΟΔ. ΛΑΜΨΙΔΗΣ

¹ Τὸν Ψελλὸν ὡς πηγὴν αὐτοῦ ἀναφέρει ὀνομασίᾳ ὁ Ζωναράς ἐν τῇ *Ἐπιτομῇ. *Ἐνθ' ἄν. τόμ. Δ' 196, 5, 217, 16.